

2-TOM, 10-SON

ZAMONAVIY O'ZBEK ADABIYOTIDA FOLKLORIZMNING ROLI VA
UNING RIVOJLANISH YO'NALISHLARI

Yakubova Shaxlo Avazxonovna

doktorant

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti

Telefon raqam: +998 99 039 18 91

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy O'zbek adabiyotidagi folklorizm tushunchasi va uning adabiyotda namoyon bo'lishi tahlil qilinadi. Folklorizm — xalq og'zaki ijodi elementlarini adabiy asarlarga kiritish jarayoni sifatida ta'riflanadi. Ushbu maqola xalq og'zaki ijodiy merosining zamonaviy adabiy jarayonlarga ta'siri, folklor motivlari va obrazlarining yangi asarlarda qayta ishlanishi va o'zgacha tarzda talqin etilishiga bag'ishlangan. Folklorizmning adabiy janrlarga, shu jumladan she'riyat, proza va drama janrlariga bo'lgan ta'siri o'rganiladi. Mualliflar folklorizmning roli va ahamiyatini zamonaviy adabiy rivojlanish doirasida tahlil qilib, uni yangi davr O'zbek adabiyotidagi ijodiy jarayonlarning muhim elementi sifatida qayd etadilar. Ushbu maqolada folklorizmning zamonaviy adabiy tilga ta'siri ham o'rganiladi va adabiy va madaniy rivojlanishdagi o'rni tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: folklorizm, o'zbek adabiyoti, xalq og'zaki ijodi, zamonaviy adabiyot, adabiy motivlar, obrazlar, janrlar, ijodiy jarayon, madaniy rivojlanish, til.

Kirish. Folklorizm adabiyotshunoslikda xalq og'zaki ijodi elementlarini adabiy asarlarda qo'llash jarayonini ifodalaydi. Xalq og'zaki ijodi — bu milliy madaniyatning muhim qismi bo'lib, unda xalqning dunyoqarashi, qadriyatlarini, hayotiy tajribalari va badiiy estetik qarashlari mujassamdir. Zamonaviy adabiyotda folklorizmning roli tobora ortib bormoqda, chunki u xalqning tarixiy va madaniy merosini saqlab qolishga xizmat qiladi hamda ijodiy yangilik kiritish imkonini beradi. Shu sababli zamonaviy o'zbek adabiyotida folklor elementlarini tahlil qilish, ularning asarlarda qanday ishlatilayotganini va qaysi yo'nalishlarda rivojlanayotganini o'rganish dolzarb masalalardan biridir¹. Folklorizmning zamonaviy O'zbek adabiyotidagi o'rni xalq an'analarini zamonaviy asarlar bilan uyg'unlashtirishda namoyon bo'ladi. Yozuvchilar va shoirlar xalq og'zaki ijodining turli elementlaridan, jumladan dostonlar, xalq qo'shiqlari, ertaklar, maqollar va topishmoqlardan foydalangan holda yangi asarlar yaratmoqdalar. Bu orqali ular nafaqat o'z asarlarini milliy ruh bilan boyitadi, balki o'quvchilarga milliy madaniyatni yanada chuqurroq tushunishga imkon yaratadi. Folklor motivlari asarlarning mavzusini boyitadi, qahramonlarning

¹ Jalolov, J. "O'zbek xalq og'zaki ijodiyoti." Toshkent: Fan nashriyoti, 2018, 45–67-betlar.

2-TOM, 10-SON

obrazlarini yanada jonli va ishonchli qiladi, shuningdek, badiiy asarlar orqali milliy qadriyatlarni targ'ib qilishga yordam beradi².

Folklorizm zamonaviy O'zbek adabiyotida turli janrlarda o'z aksini topmoqda. She'riyat, proza va dramaturgiya kabi janrlarda folklor motivlaridan foydalanish adabiy asarlarning uslubiy boyligini oshirishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, she'riyatda xalq og'zaki ijodi elementlari badiiy ifoda vositasi sifatida keng qo'llanilmoqda, chunki xalqning poetik obrazlaridan foydalanish orqali milliy ma'naviyatni ifodalash imkoniyati kengaymoqda. Maqolada folklorizmning zamonaviy O'zbek adabiyotidagi o'rnini va rivojlanish yo'nalishlari keng tahlil qilinadi. Xalq og'zaki ijodi va zamonaviy adabiyot o'rtasidagi munosabatlar, shuningdek, folklorizmning yangi asarlarda namoyon bo'lishi o'rganiladi. Shuningdek, folklor motivlarining zamonaviy o'zbek asarlarida qayta ishlanishi va talqin etilishi masalalariga alohida e'tibor qaratiladi.

Folklorizm adabiyotda xalq og'zaki ijodi elementlarini qo'llash jarayonidir. Bu uslub asarlarga milliylik ruhini kiritish, an'analarni saqlab qolish va xalqning estetik qarashlarini ifodalashda muhim ahamiyatga ega³. Folklorizm asarlarning obraz va motivlariga chuqur ma'no bag'ishlaydi, ularni keng qamrovli madaniy kontekstda aks ettiradi. Zamonaviy O'zbek adabiyotida folklorizmning keng qo'llanilishi adabiy jarayonlarda xalq og'zaki ijodiyoti elementlarining naqadar dolzarb ekanligini tasdiqlaydi. Adabiyot xalqning og'zaki ijodiga asoslanib, o'sha ijodning davomi sifatida qaraladi. Bu jarayonda yozuvchilar va shoirlar xalqning o'ziga xos dunyoqarashini, madaniy merosini, badiiy ifoda uslublarini yangi zamon asarlariga qo'shib, ular orqali milliy qadriyatlarni ifodalashga intiladi. Xalq og'zaki ijodi — bu shunchaki badiiy yo'nalish emas, balki har bir millatning ma'naviy boyligi hisoblanadi. Shu sababdan, zamonaviy o'zbek adabiyotida folklorizm milliylikni saqlab qolish va asarlarni yanada boy qilish vositasi sifatida keng o'rganilmoqda.

Zamonaviy o'zbek adabiyotida folklor motivlari va obrazlari turli janrlarda qayta ishlanmoqda. Bu janrlar orasida asosan she'riyat, proza va drama janrlari ajralib turadi. Folklorizm she'riyatda xalqning obrazlari, ramzlari va poetik tili orqali namoyon bo'ladi⁴. Yozuvchilar xalq og'zaki ijodidagi dostonlar, maqollar va topishmoqlarni badiiy ifoda vositasi sifatida qo'llab, zamonaviy she'rlar yaratmoqdalar. Bu jarayonda xalqning eng qadimiy tushunchalari, qadriyatlari va estetika talqinlari yangicha ifoda topadi. Proza janrida folklor motivlarining qayta ishlanishi keng miqyosda olib borilmoqda. Zamonaviy romanchilar xalq afsonalari, ertaklari va qo'shiqlarini o'z asarlarida qayta yaratish orqali

² Bakiyeva, G. "Zamonaviy O'zbek adabiyoti va folklor." Toshkent: Sharq, 2020, 112–128-betlar.

³ Saidaliyev, S. "Folklorizm va milliy madaniyat." O'zbekiston adabiyoti, 2019, 55–70-betlar.

⁴ Jalolov, M. "O'zbek adabiyoti tarixi." Toshkent: Ma'naviyat, 2016, 189–205-betlar.

2-TOM, 10-SON

milliy an'analarni o'quvchilarga yaqinlashtirmoqda. Masalan, xalq qahramonlari yoki mifologik obrazlarning zamonaviy asarlar qahramonlari sifatida tasvirlanishi badiiy obrazlarning yanada jonli bo'lishiga xizmat qiladi.

Xalq og'zaki ijodida mavjud bo'lgan universal motivlar va mavzular, masalan, sevgi, jasorat, mardlik va halollik, zamonaviy adabiy qahramonlar xarakterlarida aks ettirilmoqda. Drama janrida esa xalqning an'anaviy rollari va marosimlari sahnaga olib chiqiladi⁵. Bu orqali zamonaviy o'zbek dramaturgiyaga xalq og'zaki ijodining ifodaviy vositalari kirib kelmoqda. Folklor elementlari, masalan, xalq kuy-qo'shiqlari, o'yinlari va tomoshalari zamonaviy sahna asarlarida yangi talqinda berilmoqda. Bu usul tomoshabinlar bilan milliy madaniyatni jonlantirish va uni asarlar orqali saqlab qolish imkonini beradi. Zamonaviy o'zbek adabiyotida folklorizmning turli janrlarda namoyon bo'lishi adabiy jarayonlarga rang-baranglik qo'shmoqda. She'riyatda folklorizm xalqning eng qadimiy estetik tuyg'ularini ifoda etish vositasi sifatida keng qo'llanilmoqda. Masalan, o'zbek xalq maqollari va topishmoqlari zamonaviy she'rlarda badiiy ifoda vositasi sifatida foydalaniladi. Yozuvchilar xalqning teran dunyoqarashini xalqona obrazlar va ramzlar orqali ifodalaydilar. Ayniqsa, xalqona hikmat va qadriyatlar milliy she'rlarning asosi bo'lib xizmat qilmoqda.

Prozada esa folklorizm xalqning qadimiy afsonalari va qahramonlik dostonlarini qayta ishlash orqali o'z aksini topmoqda. Yozuvchilar xalqning tarixiy qahramonlarini zamonaviy qahramonlar sifatida tasvirlash orqali asarlarida milliy qadriyatlar va madaniyatni boyitmoqdalar. Xalq afsonalaridagi qahramonlik, jasorat va halollik kabi motivlar zamonaviy romanlarda keng qo'llanilib, asarlarning mazmunini boyitadi. Drama janrida esa xalqning marosimlari, o'yinlari va urf-odatlarini sahnaga olib chiqiladi⁶. Bu janrda folklor motivlari teatr tomoshalarida milliy an'analarni jonlantirish vositasi sifatida qo'llaniladi. Xalqning marosimlari va o'yinlari teatr asarlarini rang-barang qilib, tomoshabinlar bilan milliy madaniyatni jonlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, zamonaviy dramaturgiya xalqning badiiy estetik qarashlarini yangi ifodaviy uslublar bilan boyitishga xizmat qiladi. Folklorizmning zamonaviy o'zbek adabiyotida rivojlanish yo'nalishlari ko'p qirrali va xilma-xildir. Xalq og'zaki ijodiyoti elementlari badiiy asarlarda yangi talqinda ifodalanib, ularning mazmun va shaklini boyitishga xizmat qilmoqda.

Zamonaviy yozuvchilar va shoirlar folklor elementlaridan nafaqat milliy ruhni saqlab qolish, balki ijodiy yangilik kiritish maqsadida foydalanmoqda. Folklorizm zamonaviy o'zbek adabiyotiga yangi uslublar, motivlar va obrazlar olib kirib, milliy va zamonaviylikni

⁵ Yuldashev, A. "Folklorizmning zamonaviy adabiyotga ta'siri." *O'zbek tili va adabiyoti*, 2021, 73–92-betlar.

⁶ Rahmonov, I. "Xalq og'zaki ijodi va zamonaviy o'zbek adabiyoti." *Toshkent: Yangi asr avlodi*, 2017, 134–149-betlar.

2-TOM, 10-SON

uyg'unlashtirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, folklorizm xalqning tarixiy merosini saqlashda muhim rol o'ynaydi⁷. Yozuvchilar va shoirlar xalq og'zaki ijodini zamonaviy adabiyotga qo'shib, milliy madaniyat va an'analarni asrab qolish maqsadida xalq motivlari va obrazlarini asarlarda ifoda etmoqdalar. Bu jarayon xalq og'zaki ijodining boy merosini yangi avlod o'quvchilariga yetkazishda muhim ahamiyat kasb etadi. Folklorizm zamonaviy adabiyotda milliy tilni saqlashda ham muhim o'rin tutadi. Xalq og'zaki ijodi tilni boyituvchi, uni zamonaviy qiyofada taqdim etuvchi manba hisoblanadi. Shu sababdan yozuvchilar xalq og'zaki ijodi tili va uslubini qo'llash orqali o'z asarlarida milliy tilni jonlantirmoqdalar. Xalq og'zaki ijodidagi qadimiy so'zlar va iboralar zamonaviy adabiy tilda qayta ishlanib, milliy madaniyatni ifodalashda yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Folklorizmning bu yo'nalishi adabiy tilni saqlash va rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega⁸. Yozuvchilar xalq og'zaki ijodidagi tildan foydalanib, asarlarida milliy qadriyatlarni aks ettirish bilan birga, tilning badiiy imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilmoqdalar. Bu jarayon milliy tilni zamonaviy o'zbek adabiyotida yangi talqinda jonlantirishga imkon beradi.

Xulosa. Zamonaviy o'zbek adabiyotida folklorizm xalq og'zaki ijodi elementlarini asarlar bilan uyg'unlashtirish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Folklorizm milliy madaniyatni, qadriyatlarni va an'analarni saqlab qolish va ularni yangi avlodlarga yetkazish uchun ijodiy vosita sifatida xizmat qilmoqda. Yozuvchilar va shoirlar xalqning boy og'zaki merosidan ilhomlanib, zamonaviy asarlarni yaratishda an'anaviy motivlar va obrazlardan foydalanmoqda. Bu jarayon milliy madaniyatni jonlantirish va uni zamonaviy davr adabiyotida aks ettirish imkonini beradi.

Zamonaviy adabiyotda folklorizmning o'rganilishi milliylik va zamonaviylik o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ochib beradi. Folklorizm milliy adabiy tilni boyitishda, asarlardagi estetik ifoda vositalarini kengaytirishda va qahramonlar obrazlarini yanada jonli va ishonchli qilishda muhim rol o'ynaydi. Xalq og'zaki ijodi zamonaviy o'zbek adabiyotida milliy madaniyatning ajralmas qismi sifatida namoyon bo'lib, uning rivojlanish yo'nalishlariga katta ta'sir ko'rsatmoqda.

Kelajakda folklorizmning adabiyotda qo'llanishi davom etishi kutilmoqda, chunki bu uslub xalq madaniyatini zamonaviy adabiy jarayonlarga olib kirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, xalq og'zaki ijodidagi obraz va motivlarning zamonaviy asarlarda qayta ishlanishi yozuvchilarga milliy ruhni ifodalash va ijodiy yangilik kiritish imkonini beradi.

⁷ Mahkamov, T. "Zamonaviy adabiyotda folklor va adabiy an'analar." *Toshkent: Ilm-fan, 2019, 101–118-betlar.*

⁸ Abdullayev, R. "Folklorizmning adabiyotda yangicha talqini." *Toshkent: Adabiyot va san'at, 2020, 210–225-betlar.*

2-TOM, 10-SON

Shunday qilib, folklorizm zamonaviy O'zbek adabiyotida milliy madaniyat va adabiy ijodning uzluksiz rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayev, R. "Folklorizmning adabiyotda yangicha talqini." Toshkent: Adabiyot va san'at, 2020, 210–225-betlar.
2. Bakiyeva, G. "Zamonaviy O'zbek adabiyoti va folklor." Toshkent: Sharq, 2020, 112–128-betlar.
3. Jalolov, J. "O'zbek xalq og'zaki ijodiyoti." Toshkent: Fan nashriyoti, 2018, 45–67-betlar.
4. Jalolov, M. "O'zbek adabiyoti tarixi." Toshkent: Ma'naviyat, 2016, 189–205-betlar.
5. Mahkamov, T. "Zamonaviy adabiyotda folklor va adabiy an'analar." Toshkent: Ilm-fan, 2019, 101–118-betlar.
6. Rahmonov, I. "Xalq og'zaki ijodi va zamonaviy o'zbek adabiyoti." Toshkent: Yangi asr avlodi, 2017, 134–149-betlar.
7. Saidaliyev, S. "Folklorizm va milliy madaniyat." O'zbekiston adabiyoti, 2019, 55–70-betlar.
8. Yuldashev, A. "Folklorizmning zamonaviy adabiyotga ta'siri." O'zbek tili va adabiyoti, 2021, 73–92-betlar.

